28/06/2021

Η συμβολή Θρακών, Ποντίων, Κυπρίων, Μακεδονίων, Κωνσταντινουπολιτών και Μικρασιατών στην Επανάσταση

/ Ελλάδα 1821 - 2021

Παρά το γεγονός ότι η συμβολή των Θρακών, των Ποντίων και των Μικρασιατών στην εθνική παλιγγενεσία, στην επανάσταση του 1821, είναι εξίσου σημαντική με τα άλλα κομμάτια του ελληνικού λαού, εντούτοις, λόγοι που συνδέονται με ξένα συμφέροντα και επιδιώξεις και ελλαδικές προτεραιότητες περιθωριοποίησαν και αυτήν την παράμετρο. Δεν έχει μέχρι σήμερα αξιολογηθεί η προσφορά των Ελλήνων της Ανατολής στον αγώνα του 1821.

- Του Θεοφάνη Μαλκίδη

Η επίσημη και η σχολική ιστορία τίποτε δεν αναφέρει για ενεργό συμμετοχή του Θρακικού, Ποντιακού και Μικρασιατικού Ελληνισμού στον αγώνα της Ανεξαρτησίας. Αναφέρει ελάχιστα μόνο για τους διωγμούς του ελληνικού στοιχείου στο χώρο της Ανατολής, παρόλο που και στη μία και στην άλλη περίπτωση και ενεργητική συμμετοχή των Ελλήνων υπήρξε στην Επανάσταση και

μεγάλες ήταν οι θυσίες του Θρακικού, Ποντιακού και Μικρασιατικού Ελληνισμού.

Το 1814 όταν ιδρύεται η Φιλική Εταιρεία στην Οδησσό, η πόλη κατοικείται από 4000 Έλληνες, εκ των οποίων το 80% είναι Πόντιοι. Μεταξύ των μυημένων, φαίνεται να συμπεριλαμβάνονταν και κρυπτοχριστιανοί, ενώ σημαντική εκπρόσωπος της Ποντιακής συμμετοχής υπήρξε η οικογένεια των Υψηλαντών, η οποία θυσίασε θέσεις, πλούτο, καριέρα για να μπει μπροστά στον αγώνα της Ελευθερίας.

Με την ανάληψη της αρχηγίας της Φιλικής Εταιρείας ο Αλέξανδρος Υψηλάντης, περνάει τον Προύθο στις 22 Φεβρουαρίου 1821 και υψώνει τη σημαία της Επανάστασης στο Ιάσιο της Μολδοβλαχίας στις 24 Φεβρουαρίου , εκδίδοντας την προκήρυξη της Επανάστασης με τον τίτλο «Μάχου υπέρ πίστεως και πατρίδος».

Πολλοί συμμετείχαν στη Φιλική Εταιρεία και πολλοί νέοι από την Θράκη, τον Πόντο, τη Μικρά Ασία κατατάχθηκαν στον Ιερό Λόχο του Πόντιου, Θρακιώτη και Κωνσταντινουπολίτη Αλέξανδρου Υψηλάντη, συμβάλλοντας στην στελέχωσή του.

Η αποφασιστική συμβολή του κινήματος του Αλέξανδρου Υψηλάντη στην επιτυχία της Ελληνικής Επανάστασης του 1821αναγνωρίζει και καταγράφει, μεταξύ άλλων, ο εκ σύγχρονος της επαναστάσεως ιστορικός Ηλίας Φωτεινός «Τα εν τη Βλαχία της Ελληνικής Επαναστάσεως πράγματα συνήργησαν τα μέγιστα δια την προκείμενην υπόθεσιν της Ελλάδος με τον διασκορπισμόν τόσων μυριάδων Τούρκων, οι οποίοι ημποδίσθησαν απασχολούμενοι εν αυταίς ταις επαρχίαις της Μολδοβλαχίας δύο ολόκληρα έτη και με τον περισπασμόν αυτόν δεν έλαβον ευκαιρίαν του να επιπέσωσιν ομοθυμαδόν εις την εν Ελλάδι εκραγείσαν επνάστασιν.» Ο Ιωάννης Φιλήμων, ιστορικός και αγωνιστής της Επανάστασης του 1821 γράφει σχετικά: « Εάν ο Υψηλάντης κατέβαινεν εις την Ελλάδα και εκείθεν εκήρυττε την επανάστασιν, ανεπίδεκτον εστίν πάσης αμφιβολίας, ότι θα κατεπνίγετο αύτη παρά των Τούρκων μόλις γενομένη…».

Ένας από τους Ιερολοχίτες που επέζησε από τη μάχη στο Δραγατσάνι ήταν ο Κωνσταντίνος Ξενοκράτης που γεννήθηκε στο Σαμάκοβο το 1803 και εγκαταστάθηκε στο Βουκουρέστι. Εκεί απέκτησε μεγάλη περιουσία και διέθεσε μεγάλο μέρος της στην ίδρυση ελληνικών σχολείων στην γενέτειρά του, στη Βιζύη και το Μεσολόγγι (Ξενοκράτειο Παρθεναγωγείο), ενώ μαζί με τον αδελφό του μετέτρεψε την οικία τους στη Ρουμανική πρωτεύουσα σε νοσοκομείο της ομογένειας. Στη Σωζόπολη υπό το μητροπολίτη Παΐσιο Πρικαίο και τον αδελφό του Δημήτριο Βάρη, στην Καλλίπολη, στην Αδριανούπολη, στις Σαράντα Εκκλησίες, στο Σαμάκοβο, στη Φιλιππούπολη, στα Λάβαρα, στην Αίνο (καπετάνιοι Χατζή-Αντώνης Βισβίζης και η γυναίκα του Δόμνα), στη Σαμοθράκη με τη μαζική σφαγή

των κατοίκων της, σημειώθηκαν επαναστατικά κινήματα. (φωτό: Πίνακας Αυγούστου Βινσόν “Η σφαγή της Σαμοθράκης“. Σεπτέμβριος 1821).

Πολλοί Θρακιώτες, Πόντιοι και Μικρασιάτες πήραν μέρος στο κύριο πεδίο της επανάστασης, στο νότιο Ελλαδικό χώρο, ενώ ένοπλα σώματα Θρακών υπό τον Μητροπολίτη Μαρωνείας Κωνστάντιο 500 ανδρών συμμετείχαν στο κίνημα του Μακεδόνα Εμμανουήλ Παπά.

Η σφαγή της Σαμοθράκης την 1η Σεπτεμβρίου 1821, όταν ο Σουλτάνος διέταξε τον υποναύαρχο Καπετάν Μπέη Καρά Αλή να πλεύσει στο νησί και να το καταστρέψει αποτελεί τη συγκλονιστικότερη στιγμή της επανάστασης στο χώρο αυτό. Οι κάτοικοι του νησιού, έχοντας υψώσει τη σημαία της επανάστασης, αφού εξαπατήθηκαν από τον Αλή που τους διεμήνυσε ότι δεν θα πάθουν τίποτα δολοφονήθηκαν σχεδόν όλοι, αφού από τους 15.000 κατοίκους γλίτωσαν 33 μόνο οικογένειες και το νησί έμεινε ακατοίκητο για έξι χρόνια. Την καταστροφή της Σαμοθράκης την απεικόνισε πολύ χαρακτηριστικά ο Γάλλος Αύγουστος Βινσόν ο οποίος λίγο αργότερα ζωγράφισε ένα πίνακα με θέμα τη σφαγή της Σαμοθράκης, που βρίσκεται στο Λούβρο.

Στις 17 Απριλίου του 1821 υπήρξε επαναστατικό κίνημα στη Σωζόπολη υπό το μητροπολίτη Παΐσιο Πρικαίο και τον αδελφό του Δημήτριο Βάρη, που διέθεταν 5.000 αξιόμαχους άνδρες. Στις 25 Απριλίου η πόλη καταλήφθηκε από τους Οθωμανούς και απαγχονίστηκαν οι μητροπολίτες Αδριανουπόλεως, Δέρκων Μυριόφυτου, Γάνου και Χώρας Αγχιάλου και Μεσημβρίας και αρκετοί πρόκριτοι.

Γνωστή επίσης είναι η προσφορά του Αντώνη Βισβίζη και της συζύγου του Δόμνας από την Αίνο της Ανατολικής Θράκης.

Ο καπετάν Αντώνης Βισβίζης ήταν μυημένος στην Φιλική Εταιρεία και με το πλοίο την «Καλομοίρα» συμμετείχε στην Επανάσταση . Η Δόμνα και τα πέντε παιδιά τους τον ακολουθούσαν πάντα στις πολεμικές επιχειρήσεις και απέκτησε πολλές εμπειρίες. Έτσι όταν σκοτώθηκε ο σύζυγός της συνέχισε με ηρωισμό ως καπετάνισσα της «Καλομοίρας» διαθέτοντας όλη της την περιουσία της στην επανάσταση. Επί χρόνια πρόσφερε τις υπηρεσίες της σε όλες τις ελληνικές θάλασσας, ενώ το 1823 παραχώρησε το πλοίο στην διοίκηση για να μετατραπεί σε πυρπολικό.

Με την «Καλομοίρα» πυρπολήθηκε από τον Πιπίνο στον Τσεσμέ η τουρκική φρεγάτα στην οποία βρίσκονταν το θησαυροφυλάκιο του σουλτανικού στόλου. Η Δόμνα έζησε τα τελευταία χρόνια της ζωής της στο Ναύπλιο, την Ύδρα και τη Σύρο. Την παρακολουθούμε μέσα από τα αρχεία – να τριγυρνά από τόπο σε τόπο,

την Ερμιόνη, το Ναύπλιο, την Ερμούπολη , όπως άλλωστε πολλοί αγωνιστές της επανάστασης, περιφρονημένη, άστεγη με τα πέντε παιδιά της, να προστρέχει «εις το έλεος της σεβαστής επιτροπής της Ελλάδας και να ζητά βοήθεια»…

Στην Ύδρα υπηρετεί το 1825 με τους συντρόφους τους ο καπετάν Βασίλειος Χριστοφόρου Αινίτης, ενώ ένας άλλος συμπατριώτης του, ο Κωνσταντής Καζάζογλου, αφού κυβέρνησε καράβια των Ψαρών και διακρίθηκε στους αποκλεισμούς της Εύβοιας, έγινε μπουλουκτσής του Κριεζώτη, πολέμησε στην Εύβοια, στην Αττική, και ήταν με τους πολιορκούμενους από τον Κουταχή στην Ακρόπολη. Πήρε αργότερα μέρος στην εκστρατεία της Συρίας.

Αυτής της εκστρατείας των Ελλήνων που έγινε την Άνοιξη του 1826, ένας από τους οργανωτές ήταν ο Χατζη Γιαννακός από τη Φιλιππούπολη. Χρησιμοποιήθηκε ως σύνδεσμος μεταξύ παραγόντων του Λιβάνου και της Συρίας και Ελλήνων και έπεισε τους οπλαρχηγούς Βάσω Μαυροβουνιώτη, Κριεζώτη, Χατζημιχάλη και Χατζηστεφανή να οργανώσουν εκστρατεία στο Λίβανο, ώστε να φέρουν αντιπερισπασμό στον Ιμπραήμ που πολιορκούσε τότε το Μεσολόγγι.

Στην πόλη αυτή, ανάμεσα στους ελεύθερους πολιορκημένους, βρίσκονται και πολλοί Θρακιώτες, Πόντιοι και Μικρασιάτες μεταξύ τους δε και πολλές γυναίκες, οι οποίες, μη μπορώντας να διαφύγουν κατά την Έξοδο, πιάστηκαν αιχμάλωτες. Ελευθερωμένες αργότερα, στέλνουν ευχαριστήριο γράμμα τον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. Ακόμη ο Γεώργιος Παππάς ή Καπετάν Καραγεώργης από την Αδριανούπολη, με το επαναστατικό σου σώμα πήρε μέρος στην πολιορκία του Μεσολογγίου και σε άλλες μάχες, και για τον ηρωισμό του γράφει ο Γενναίος Κολοκοτρώνης στα απομνημονεύματά του.

Πολλοί άλλοι Θρακιώτες, Πόντιοι και Μικρασιάτες κατέβηκαν στην νότια Ελλάδα και εντάχθηκαν στα επαναστατικά σώματα. Αναφέρονται 73 Αινίτες οι οποίοι σκοτώθηκαν στις μάχες που δόθηκαν στην Πελοπόννησο και την Στερεά Ελλάδα. Αυτοί που κατατάχθηκαν στον τακτικό στρατιωτικό σώμα, με αρχηγό τον Δημήτριο Υψηλάντη, και αποτέλεσαν τον πυρήνα του πρώτου τακτικού Ελληνικού στρατού και διακρίθηκαν για την συναίσθηση του καθήκοντος προς την υποδουλωμένη Ελλάδα καθώς και για το ήθος και τηνυποδειγματική τους συμπεριφορά.

Ο Χρήστος Βυζάντιος, ιστορικός και αξιωματικός του πρώτου αυτού Ελληνικού στρατού, γράφει μεταξύ άλλων: «Ούτοι (αυτοί που αποτελούσαν τον τακτικό στρατό) κατήγοντο ως επί το πλείστον εκ των κατεστραμένων υπό των Τούρκων επαρχιών και πόλεων της Θράκης, Μακεδονίας και της Μικράς Ασίας, των παρ αυταίς νήσων και λοιπών μερών, προ πάντων δε εκ νέων καλώς ανατεθραμμένων και τίνων

ευπαιδεύτων, εχόντων καθαρόν αίσθημα πατριωτισμού…» Ενδεικτικά αναφέρονται ο Κάρπος Παπαδόπουλος, ο Αθηναίος Κυνηγός, ο Κώστας Δεληολάνης, ο Σταυρος Σταμούλης και Χριστόφορος Σταυράκης από την Αδριανούπολη, οι Αινίτες Κωνσταντίνος Κοζαζόγλου και Αινίτης Στρατής, η Μαριγώ Σαραφοπούλου από τα Λάβαρα, κ.α.

Το 1826 ο καταγόμενος από τη Σμύρνη Ιωάννης Καρόγλου συγκροτεί στην Πελοπόννησο την «Ιώνιο Φάλαγγα» και έτσι ένα μέρος των Ιώνων, θα συμμετέχουν συγκροτημένα στην Επανάσταση. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από το σχετικό δημοσίευμα της "Γενικής Εφημερίδος της Ελλάδος" στις 24 Ιουλίου 1826, συγκροτήθηκε στο Ναύπλιο δύο μήνες μετά την πτώση του Μεσολογγίου. Σκοπός της Φάλαγγας ήταν "… η εις εν σώμα ένωσις των εις την ελευθέραν Ελλάδα ευρισκομένων και υπό διαφόρους αρχηγούς διεσπαρμένων Ιώνων… δια να κατασταθώσιν ούτω χρησιμώτεροι εις τον υπέρ της ελευθερίας ιερού ελληνικού αγώνα."

Τέλος την μάχη με την οποία τελείωσε η Επανάσταση την έδωσε ο Δημήτριος Υψηλάντης στην Πέτρα Βιωτίας, σε μία ιστορική και συμβολική στιγμή, αφού ο αδελφός του Αλέξανδρος, είχε δώσει την πρώτη.

Είναι λοιπόν θλιβερή η διαπίστωση, ότι στον κήπο των Ηρώων της Ελληνικής Επανάστασης, όπου υπάρχουν μνημεία των αγωνιστών από τις διάφορες ελληνικές περιοχές, δεν υπάρχει μνημείο για τους Θράκες, για τους Πόντιους, τους Μικρασιάτες… Απουσιάζει από την ελληνική σχολική ιστορία, την δημόσια αναφορά και συζήτηση. Ευχόμαστε αυτή η παράλειψη να διορθωθεί με τις δικές μας ενέργειες, των απογόνων των αγωνιστών αυτών. Το οφείλουμε στους απελευθερωτές της πατρίδας μας.

Η ομιλία έγινε στο πλαίσιο των επετειακών εκδηλώσεων στον Δήμο Ζωγράφου και μπορείτε να την ακούσετε από το 1:24:50.